

Gerechtigheid in veelvoud

Diaconaat

© Colofon

Di@coon wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van deputaten diaconaat van de Christelijke Gereformeerde Kerken voor diakenen en anderen die betrokken zijn bij al die zaken die verband houden met het diaconaat binnen de kerk, in de samenleving en wereldwijd.

Diacon wil op het uitgebreide terrein van het diaconaat informeren en toerusten en een platform bieden voor gesprek, wederzijdse ervaringen en wetenswaardigheden.

ISSN 0924-6398

Redactie

Mw. A. van Grootheest
drs. G.N.A. Eikelenboom
Ds. G. Drayer
Mw. B.M. Heikamp

Redactieadres

Postbus 334, 3900 AH Veenendaal
Tel.: 0318-582350, e-mail: diac.bur@cgk.nl

Bezoekadres

Dienstenbureau CGK,
Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal

Rekeningen

Bijdragen voor deputaten diaconaat kunt u storten op ING banknummer 53.53.00 of bankrekening 36.51.30.648, beide t.n.v. Landelijk Kerkelijk Bureau Chr. Geref. Kerken te Veenendaal met omschrijving.

Abonnementen

Voor de eerste vijf abonnementen is de bijdrage € 10,- per jaar per abonnement. Voor elk abonnement meer wordt een bijdrage gevraagd van € 3,- per jaar met een maximum van € 54,-. Losse exemplaren zijn te verkrijgen voor €2,50.

Productie

bu0111, Zierikzee

Illustraties

© Dokus

Diaconaat

© Redactioneel

Dit is weer een Diacon die anders is dan anders. Het is een korte studie over 'Gerechtigheid', nader gespecificeerd: de balans tussen persoonlijke gerechtigheid en maatschappelijke gerechtigheid. Denk nu niet direct: wat moet ik daarmee? We hopen dat u de moeite neemt om deze Diacon goed te lezen. Dan zult u begrijpen waarom het zo belangrijk is om als diaken het onderscheid en de samenhang tussen beide vormen van gerechtigheid te leren kennen. En die kennis kunt u dan weer overdragen in de gemeente. Deze Diacon is een gezamenlijk product van deputaten diaconaat – vooral van zr. C.H. Lankhaar en de brs H. Takken, B. Reinders en G. Drayer. Laatstgenoemde heeft de eindredactie gevoerd. Graag ontvangen we uw reactie.

De redactie

© Inhoud

1. De noodzaak om daarover na te denken
2. De achtergrond van die noodzaak
3. De Bijbel staat er vol van
4. God is een God van gerechtigheid
5. Gerechtigheid loopt door in rechtvaardigheid
6. We zijn allemaal gelijkwaardig in de ogen van God
7. Gerechtigheid is onderdeel...
 - 7.1 ...van Gods vrede
 - 7.2 ...van Gods evangelie
 - 7.3 ...van Gods rijk
8. Gerechtigheid is structurele liefde
9. De balans behouden
 - 9.1 Lijnen naar onszelf
 - 9.1.1 Recht doen, Micha 6:8
 - 9.1.2 Honger naar gerechtigheid, Matth. 5:6
 - 9.2 Lijnen naar onze eigen kerken
 - 9.3 Lijnen naar andere kerken en hulporganisaties
 - 9.4 Lijnen naar politiek (en overheden)
10. Samenvatting

© 1 De noodzaak om daarover na te denken

Waarom zouden we ons bezig houden met 'gerechtigheid'? Er zijn al zoveel studies over!

In het kader van het diaconaat in en door de gemeente is het echter wel van belang om hierover na te denken. We hopen dat diakenen en diaconaal betrokkenen een stapje verder komen door deze studie over de persoonlijke en maatschappelijke gerechtigheid, die wij hierbij aanbieden.

In de afgelopen maanden kwam ik een drietal uitspraken over dit onderwerp tegen. Wat ze in hun context ook nog meer willen zeggen, ze geven in elk geval het belang aan van het nadenken over de betekenis van gerechtigheid voor de christelijke levenspraktijk:

"... bekeerde mensen worden vredestichters en zoekers van gerechtigheid ..."

"... een van de beste manieren om God lief te hebben, ligt in het spreken voor degenen die geen stem hebben ..."

"... sinds de tijd van de profeten moet de roep om gerechtigheid aan nieuwe generaties worden uitgelegd ...".

De eerste uitspraak deed Billy Graham toen hem gevraagd werd waarom hij zo weinig over gerechtigheid sprak. De laatste twee uitspraken zijn van Ross Langmead, voorzitter van Tearfund, Australië, en professor in de missiologie. Het is niet de bedoeling dat dit een theo-

logische verhandeling over gerechtigheid wordt. In 2003 heeft o.a. dr. Bert Loonstra in dat kader behartenswaardige dingen gezegd in een lezing die hij aanvankelijk voor een studiedag van Prisma had gemaakt. Zijn visie willen we hieronder kort weergeven om de praktische lijnen waarnaar we op zoek zijn helder te kunnen neerzetten.

© 2 De achtergrond van die noodzaak

Vooraf met het oog op de hulpverlening in het buitenland is de vraag wat de consequenties zijn van het Bijbelse begrip gerechtigheid van belang. Pas als we deze vraag hebben beantwoord, kunnen we besluiten wat er op de agenda van de wereldwijde hulpverlening door christenen hoort te komen en wie dat dan mag doen en bepalen.

Het lijkt alsof er in de Bijbel een spanning zit tussen persoonlijke rechtvaardiging en maatschappelijke gerechtigheid. In reformatorische kerken worden deze twee punten nl. nogal eens tegenover elkaar geplaatst. In deze kerken wordt het hoofdaccent in alles steeds weer gelegd bij de zondige aard van de mens. Wie zich inzet voor maatschappelijke gerechtig-

heid en ervan overtuigd is dat hij/zij daarmee handelt in opdracht van onze Heiland, krijgt al gauw te horen dat de scheefgroei in de maatschappij mede te danken is aan de zondigheid van 's mensen hart en daarom moet ervoor geijverd worden dat die mens dat te horen krijgt en dat gaat inzien. Dat is het allerbelangrijkst, klinkt dan meestal...

Het is zonder meer waar dat er veel aandacht moet zijn voor de zondige aard van de mens. Het kwaad in de wereld komt vanuit het menselijk hart dat van nature slecht is – daarom heeft de zonde ook alles (mensen, structuren, relaties e.d.) doordrongen... Maar als die aandacht ten koste gaat van dat wat de Schrift ons ook aanreikt, nl. dat gerechtigheid en rechtvaardigheid een legitieme plaats dienen

te hebben in het leven van mensen – dan gaat er iets fout.

Voor een groot deel is die spanning tussen persoonlijke en maatschappelijke gerechtigheid terug te voeren tot de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw. De nadruk op de persoonlijke rechtvaardiging door het geloof werd in 'linkse' kringen gezien als ontwijking van de werkelijke vragen in de wereld. Het zou een afleidingsmanoeuvre zijn om de schreeuw om recht maar niet te hoeven horen en zich behaaglijk te kunnen nestelen in de status quo. Omgekeerd werd in 'rechtse' kringen de nadruk op maatschappelijke gerechtigheid gezien als ondermijning van het evangelie van Gods genade. Alle oproepen tot activiteit zouden ertoe leiden dat het heil in de handen van mensen werd

gelegd en – terecht – daar kan het niet liggen. In deze kringen had men dan ook geen goed woord over voor de gedachte dat het heil tot stand zou kunnen komen door de vorming van rechtvaardige structuren en daarbij vond men het ook nog eens een grove onderschatting van de ernst van de zonde. Een citaat uit het Getuigenis uit 1971, een verklaring uit de hoek van de Gereformeerde Bond en de Confessionele Vereniging in de Hervormde Kerk, kan dit illustreren.

'Wij verzetten ons tegen een moderne zondeleer, die de zonde allereerst zoekt in de politieke en maatschappelijke structuren. Achter deze leer ligt de overtuiging dat de mens van nature wel goed is, maar dat de omstandigheden hem tot zondaar maken. Verander de omstandigheden en u zult eens zien hoe gunstig de mens zich ontwikkelt! Zonder de invloed van milieu en omstandigheden te veronachtzamen, belijden wij op grond van de Schrift, dat de zonde allereerst een zaak van het menselijk hart en de menselijke wil is. Daarom zal de prediking der Kerk de mensen moeten oproepen tot persoonlijk geloof en bekering. Maatschappelijke en politieke problemen kunnen alleen op de rechte wijze worden aangevat en opgelost, als de mens persoonlijk door Christus gegrepen, vernieuwd en veranderd is.'
(J. van der Graaf, *Het getuigenis: motief en effect*, Kampen: Kok, 1973, p. 17)

Daar staat tegenover, dat aan liberale zijde de houding van de orthodoxe kant werd beschouwd als een vorm van zonde bij uitstek: het aanvaarden van onrecht waar men als het rijke deel van de mensheid alleen maar materieel voordeel van had. Een verwijt dat zich moeilijk laat weerleggen.

Verder speelde aan orthodoxe kant de angst mee voor linkse ideologieën die tot onbarmhartige dictaturen hebben geleid, de huiver voor het revolutionaire denken, die Luther al bracht tot zijn oppositie tegen de Boerenopstand van 1525. Ook was men bang voor een algemene afhankelijkheid aan het bestaande overheidsgezag, dat orde en wetshandhaving garandeerde. Al met al redenen genoeg om balans te brengen in de verhouding tussen persoonlijke en maatschappelijke gerechtigheid.

© 3 De Bijbel staat er vol van

Er is Bijbels gezien een intrinsieke samenhang tussen persoonlijke en maatschappelijke gerechtigheid. Dat is niet alleen in de *persoon* van de christelijke hulpverlener zelf, die in zijn rechte verhouding tot God de motiverende kracht vindt en opdracht ervaart om maatschappelijke gerechtigheid te helpen bevorderen. Die samenhang is ook te vinden in het *werk* en

de *taak* van die persoon, zodat prediking van de gerechtigheid door het geloof en bevordering van maatschappelijke gerechtigheid hand in hand gaan. Het één kan niet zonder het ander. Waar we het dan in feite over hebben is de relatie tussen 'woord' en 'daad' of tussen 'geloof' en 'de maatschappelijke consequentie daarvan in het dagelijkse leven van een christen'. Sterker nog, als we alle gedeeltes over gerechtigheid en armoede uit de Bijbel knippen, dan houden we inhoudelijk maar heel weinig over. In de Bijbel wordt onze relatie met God immers altijd in verband gebracht met onze onderlinge relatie als mensen met elkaar.

Prediking van de gerechtigheid door het geloof en bevordering van maatschappelijke gerechtigheid gaan hand in hand.

In de Bijbel is gerechtigheid een eigenschap van God: Zijn rechtvaardig karakter, handelen en oordelen. In de context van het verbond omvat Gods gerechtigheid Zijn rechtvaardig oordeel over zowel Zijn eigen volk als over hun onderdrukkers. Het is ook Zijn heil en genade over degenen aan wie Hij Zijn verbondstrouw heeft beloofd. Gerechtigheid en heil zijn vervuld en beschikbaar voor allen die geloven in de dood en opstanding van Jezus Christus.

Daarnaast wordt gerechtigheid ook gebruikt voor het soort leven dat Jezus' discipelen zouden moeten leiden. De gelovigen behoren de Here na te volgen en rechtvaardig te worden zoals Hij rechtvaardig is. Het probleem dat zich voordoet gaat vooral terug op het feit dat in onze oren gerechtigheid of rechtvaardigheid een juridisch begrip is. Het houdt in dat recht gedaan wordt aan wie onrecht heeft geleden. De taak van de rechter is bijvoorbeeld om hem, die op één of andere manier onrechtvaardig behandeld is, recht te verschaffen. Daarom moet de rechter onkreukbaar zijn, de verdrukke moet erop kunnen rekenen, dat de rechter zijn partij zal kiezen, en de verdrukker moet de rechter vrezen, omdat deze hem stellig tot de verdiende straf zal veroordelen. De rechter heeft immers tot taak het juridisch evenwicht te herstellen, waar dit geschonden is. Talloze teksten in het OT roepen die vooronderstelling op.

Vergelijk bijvoorbeeld Psalm 7:12 'God is een rechtvaardig Rechter...' en andere plaatsen waar God genoemd wordt 'rechtvaardig Rechter'.

Zo zag Israël Hem graag. Zo had men Hem leren kennen in de geschiedenis, die vol was van Gods daden waaruit duidelijk bleek, dat Hij krachtig partij koos voor Zijn volk als het van andere volken onrecht had moeten ondervinden. Om van daaruit ech-

ter tot een louter juridische invulling van het begrip gerechtigheid te komen gaat gewoon te ver. Het juridische maakt er zeker onderdeel van uit, maar het kan daartoe niet beperkt worden! En al haalt men vaak daarbij ook teksten uit het NT naar voren, met name van Paulus, toch is ook bij hem dat juridische slechts een onderdeel van wat hij bedoelt met gerechtigheid. Juist hij spreekt altijd over Gods gerechtigheid als gerechtigheid in Christus. Dan zullen we dus niet alleen de nadruk op de zonde van de mens moeten laten vallen, maar ook op de genade in Christus en van daaruit op het leven uit die genade in het dagelijks bestaan.

Daarmee worden gerechtigheid en rechtvaardigheid relationele begrippen: het bestaat Bijbels gezien altijd in relatie tot en vindt ook zijn diepste betekenis in het werk dat Christus heeft gedaan voor ons en heeft alles te maken met onze reactie daarop in ons leven.

4 God is een God van gerechtigheid

In het Oude Testament werkt God door de geschiedenis heen om relaties te herstellen en de armen, zwakken en onderdrukten te verdedigen. God is de verpersoonlijking van gerechtigheid en genade, omdat Hij zijn volk geeft, wat Hij beloofd heeft. Dat is de lijn die je na de verbondssluiting

in Exodus aantreft in het OT. Daarom is niet alleen de verlossing van de vijanden en de bestraffing van het goddeloze voor Israël een blijk van Zijn gerechtigheid, maar ook de vergeving van zonden. Zijn genade is niet in strijd met, maar een uiting van Zijn gerechtigheid, vgl. bijvoorbeeld Ps. 51:16, 143:1&2 en Micha 7:9.

Gods gerechtigheid is vanuit Zijn Woord alleen te zien in Zijn reddend handelen, bestaande in de verlossing van de zondaar uit zijn vervallen-zijn aan de machten van de dood. Deze verlossing is werkelijkheid geworden doordat Jezus Zijn leven in plaats van het onze gaf. Elke zondaar, die zich tegen deze redding niet verzet, maar God Zijn gang laat gaan (= elke zondaar, die gelooft), zal de waarheid ervan ervaren. Hij zal zien dat God inderdaad rechtvaardig is door zó geheel en al, naar Zijn eigen woord, daadwerkelijk de God te zijn, die zondaren redt. Dat is de vreemde ruil die in geloof door de kracht van Gods Geest door Christus tot stand wordt gebracht: Hij schenkt Zijn gerechtigheid en neemt onze ongerechtigheid opdat wij vanuit die gerechtigheid zouden leven. De zondaar is niet rechtvaardig in zichzelf, op grond van zijn eigen prestaties, maar alleen in Jezus Christus, dankzij Zijn offer aan het kruis: hij wordt in Christus gerechtvaardigd en wil dat steeds meer uitdragen. Op deze wijze komen de persoonlijke rechtvaardiging en de sociale gerechtigheid heel dicht bij elkaar.

5 Gerechtigheid loopt door in gerechtigheid

Bovenstaande heeft nog een consequentie. Bij ons is gerechtigheid veelal een juridisch begrip: de onrechte moet kunnen rekenen op recht. Daarop is bijvoorbeeld onze rechtspraak gebouwd. Maar Gods gerechtigheid is altijd gerechtigheid in Christus. Gerechtigheid om Christus' wil betekent voor ons dat het najagen van gerechtigheid altijd doorloopt in het rechtvaardig handelen en het rechtvaardig zijn. Wie het leven om Christus' wil heeft ontvangen 'ziet' geen andere mogelijkheid.

Daarom heeft Bijbelse gerechtigheid in sociale zin alles met geloof en bekering te maken. Het kan niet zonder die twee fundamentele componenten. Als die ontbreken, wordt gerechtigheid een vorm van eigenbelang.

Gerechtigheid om Christus' wil betekent voor ons dat het najagen van gerechtigheid altijd doorloopt in het rechtvaardig handelen en het rechtvaardig zijn.

De gerechtigheid in de verhouding tot God door het geloof staat zo in directe relatie tot de gerechtigheid in de verhouding tot de naaste door de liefde. Het zijn twee kanten van eenzelfde zaak die niet

los van elkaar te verkrijgen zijn. In deze onderlinge gerechtigheid wordt geappelleerd aan de persoonlijke verhouding tot God en andersom.

Het Griekse woord voor rechtvaardigheid en gerechtigheid wordt door ons vaak vertaald als rechtvaardigheid. Dat is wel een correcte vertaling. Maar het is dan eerlijker om te spreken over rechtvaardig zijn en bij voorkeur niet over 'zoeken van gerechtigheid'. Tegelijk moet gezegd worden dat we deze onderscheiding niet op de spits moeten drijven. Ook het zoeken van gerechtigheid is deel van het rechtvaardig zijn. Waar het om gaat, is dat het een doorgaand proces is: een gelovig mens is rechtvaardig en zoekt naar wegen om dat steeds meer te worden. Het is een leerproces dat een leven lang duurt.

© 6 We zijn allemaal gelijkwaardig in de ogen van God

In de Bijbel is een mens geen individu dat op zichzelf staat. Hij leeft altijd in relatie met anderen en die onderlinge relatie is heel bijzonder volgens de Schrift. Die relatie wordt namelijk niet gekenmerkt door macht of status of iets dergelijks. In die relatie, zegt de Schrift, mag geen sprake zijn van onevenwichtigheid of ongelijkheid. Wij mensen zijn gemaakt naar Gods beeld en zijn ondanks onze enorme diversiteit gelijkwaardig voor God. Dat is de basis voor elke relatie tussen mensen. Opmerkelijk is dat die menselijke gelijkwaardigheid die we in de Bijbel zo duidelijk verwoord zien ook een van de steunpilaren is waarop de mensenrechtenbeweging rust.

Feitelijk is dat enorm Goed Nieuws, vooral voor asielzoekers met wie we ook in ons land te maken hebben. Zij worden meestal geportretteerd als statenloos en thuisloos. Maar en de mensenrechtenbeweging (die in ons land ook aan invloed inboet), en christenen gaan daar tegen in. Als gelovigen doen we dat vooral omdat we op grond van de Bijbel ervan overtuigd zijn dat zij in de ogen van God niets meer of minder zijn dan wij.

© 7 Gerechtigheid is onderdeel...

7.1 ...van Gods vrede

Toen Jeremia de Israëlieten in ballingschap opriep om te zoeken naar het welzijn van de stad waarin ze terecht waren gekomen, gebruikte hij de term 'shalom' (Jer. 29:7). Daarmee bedoelde Jeremia niet alleen dat er rust zou zijn in die stad. In het OT staat vrede altijd in relatie tot God. Daarom bevat shalom drie componenten: vrede, welzijn en gerechtigheid. Die lijnen zijn ook in het NT terug te vinden. Het is dezelfde vrede als die Jezus ons belooft in Johannes 14:27. De Kerk van Christus die leeft uit die vrede, leeft ook voor die vrede: ze heeft die vrede te beleven in de dagelijkse praktijk van haar handel en wandel en dat betekent dus dat ze zich inzet voor vrede, welzijn en gerechtigheid.

Gerechtigheid hoort dus onlosmakelijk bij de vrede die God schenkt en wil (laten) verwezenlijken mede door Zijn Gemeente – zij hoort Zijn shalom te bevorderen en na te streven.

7.2 ...van Gods evangelie

Jezus' openbare optreden in de synagoge van Nazareth, waarover in Lucas 4 wordt geschreven, wekt de indruk dat het evangelie, het heil, speciaal bedoeld is voor de armen, de blinden en de gevangenen: ontrechte mensen. Die indruk wekt onze

Heiland voortdurend tijdens Zijn rondwandeling op aarde. Ook Zijn leven en onderwijs ondersteunen dat. Het lijkt er zelfs op dat het goede nieuws voor de armen in feite het slechte nieuws is voor de rijken, totdat we gaan zien dat het Goed Nieuws is voor ons allemaal, ongeacht onze financiële mogelijkheden en sociale status. Te midden van alle mensen heeft Hij ieder individu op het oog...!

Of zoals het door ds. A.F. Troost wordt weergegeven in lied 312 van de bundel 'Zingende Gezegend':

1 Uw hemel, Heer is niet te hoog
voor wie de aarde ziet -
Gij hebt de mensen op het oog,
hun vreugde, hun verdriet.

6 Uw liefde is een regenboog:
Zij zoekt zichzelf niet,
zij heeft de aarde op het oog,
dat die uw hemel ziet!

7.3 ...van Gods Rijk

Een van de favoriete gespreksonderwerpen van Christus was 'Gods Koninkrijk' (of het Koninkrijk der hemelen). Daarmee bedoelde Hij de uitwerking van Gods heerschappij over heel deze wereld. Die uitwerking zal zichtbaar worden in de nieuwe, omgekeerde orde waarin menselijke relaties, die bepaald zijn door de zonde, worden omgedraaid door Gods ra-

dicale waarden. Daarbij is het opvallend dat in de meeste gelijkenissen van onze Here Jezus die ons zijn overgeleverd, de toepassingen vooral worden gezocht op het gebied van sociale herzieningen. Als Hij zijn discipelen uitzendt de wereld in, zowel bij de eerste als bij de definitieve uitzending, blijkt dat ook die uitzending gericht is op dat Koninkrijk en altijd zal vooruitwijzen naar de sociaal-politieke voortvloeisels van bekering tot het geloof in Jezus Christus.

Daarmee is ook meteen duidelijk dat het najagen van gerechtigheid onlosmakelijk verbonden is met de komst van dat Koninkrijk van God waaraan zending en diaconaat hun taak ontlenuen.

8 Gerechtigheid is structurele liefde

In de Bijbel zien we een nauwe relatie tussen het bevorderen van gerechtigheid en het betonen van liefde. Bijbelse gerechtigheid gaat verder dan alleen rechtvaardigheid. Die is ook doordrenkt met genade, met barmhartigheid en met vergeving, drie elementen die samen de basis vormen van wat de Bijbelse liefde inhoudt. Eigenlijk zou je voor 'Bijbelse liefde' een ander woord moeten vinden om zo het onderscheid te maken tussen wat vandaag de dag onder liefde wordt verstaan. Dat is niet mogelijk – en misschien is dat maar goed ook: een goed Bijbels woord moeten we niet 'weggeven' omdat anderen het verkeerd gebruiken. Dan is het wel goed om duidelijk te maken dat we met 'liefde' iets anders bedoelen dan wat gangbaar is in onze maatschappij. We zouden het woord 'structureel' aan het woord liefde kunnen toevoegen als we willen laten uitkomen dat gerechtigheid een onderdeel is van die liefde. Gerechtigheid laat zich leiden door de liefde die God ons leert in Christus. Die gerechtigheid, waarin ook het woord eerlijkheid zit, hoort ingebed te zijn in de structuren van de samenleving. Gods Goede Nieuws gaat over verzoening, over herstel van relaties, over vergeving. Zijn vrede bevat gerechtigheid – trouwens ook in de politiek

blijkt dat steeds weer waar te zijn in de internationale relaties tussen landen en volken. Zij zoekt ernaar de ander(en) op te bouwen en te ondersteunen. Er is Bijbels gezien, maar ook wereldwijd geen vrede zonder gerechtigheid. Datzelfde geldt ook voor gerechtigheid en vergeving: ze sluiten naadloos op elkaar aan en hebben elkaar nodig. Daarom is het verbazingwekkend dat ook onze kerken hun profetische roeping zo weinig hebben verstaan. In praktisch alle kerken in ons kerkverband zien we dat. De eredienst is vooral naar binnen en naar Boven gericht. Het onderwijs dat vanuit de kerken en door de kerken wordt gegeven is vooral op de eigen kerkleden gericht. Alleen als het om het geven van hulp en zorg gaat, is er zo nu en dan oog voor de ander. Dan wordt soms voorzichtig een uitstapje gemaakt naar de wereld van de politiek, de politie, het recht en de defensie ... als het om gerechtigheid gaat.

Bijbelse gerechtigheid gaat verder dan alleen rechtvaardigheid. Die is ook doordrenkt met genade, met barmhartigheid en met vergeving, drie elementen die samen de basis vormen van wat de Bijbelse liefde inhoudt.

Het enige terrein waar we wel redelijk voor de dag durven komen is het gebied van de internationale hulpverlening, maar dan het liefst in samenwerking met anderen via de Prisma/ICCO-Alliantie. Het zou

interessant zijn te weten hoe dat toch komt!

Er gebeurt zeker op politiek maatschappelijk terrein – in ons eigen land en in de wereld – tegenwoordig zoveel waardoor onze Bijbelse passie voor gerechtigheid wakker geschud zou moeten worden, dat we veel vaker en duidelijker van ons zouden moeten laten horen, zonder onszelf meteen te positioneren als kerken die zo nodig politiek hun partijtje willen meeblazen. De uitspraak van de Generale Synode 2010 van Huizen in besluit 6, nl.

Deputaten op te dragen het kabinetsbeleid nauwlettend te volgen en daarop actief te anticiperen door de diakenen en diaconaal betrokkenen niet alleen via CDC's en CDV's maar ook rechtstreeks te informeren en te ondersteunen en zo hun deskundigheid te vergroten, zodat zij in de eigen gemeenten de leden kunnen adviseren en ondersteunen, scheidt de gelegenheid en stimuleert ons op dit gebied actiever te worden. Dit zullen we echter alleen van harte aanpakken als we erkennen dat het Evangelie van zonde en genade een kern van gerechtigheid heeft waar we niet onderuit kunnen.

9 De balans behouden

De grote vraag voor ons is hoe we deze noties handen en voeten kunnen geven op een zodanige manier dat we de noodzakelijke

balans houden tussen hart en handen, tussen leer en leven. Dat moet dan ook zichtbaar zijn zowel in ons persoonlijke leven als in de praktijk met andere hulpverlenende instanties en, zo veel mogelijk zelfs in relatie met de overheid, lokaal maar ook regionaal en landelijk (en misschien zelfs op Europees niveau). Dat zal niet eenvoudig zijn, maar laten we ons goed realiseren dat uit de plaats die wij geven aan de gerechtigheid in het diaconaat zal blijken wat volgens ons de kern van het evangelie hoort te zijn. Een aantal verzen kan ons helpen concrete aanwijzingen te vinden. Twee verzen willen we in 9.1 van dichtbij bekijken, maar de volgende drie geven ook al veel praktische aanwijzingen:

- *Jacobus 1:27: zuivere godsdienst is weduwen en wezen bijstaan in nood: niemand mag alleen zijn!*

- *Mattheüs 7:21: 'Heer, Heer' zeggen is niet voldoende, het gaat om handelen naar de wil van de Vader.*

- *Marcus 10:44: wie de eerste wil zijn, zal ieders dienaar moeten zijn.*

De aanwijzingen die we daarbij vinden zijn niet alleen toe te passen op onze persoonlijke houding en hoe we als Christelijke Gereformeerde Kerken hieraan naar binnen toe vorm geven, maar ook op onze relaties met andere kerken, met hulpverleningsorganisaties, met lokale en regionale tot zelfs landelijke overheden toe.

9.1 Lijnen naar onszelf

9.1.1 Recht doen, Micha 6:8

In Micha 6 leren we dat onze God geen genoeg neemt met uiterlijke godsdienst. Juist daarom moet Micha profeteren. En hoewel Israël lijkt te beseffen dat ze God regelmatig te kort doet, wil ze toch niet breken met de zonde. Daarom moet Micha haar zeggen (vs.8): *Hij heeft u bekendgemaakt, o mens, wat goed is en wat de HERE van u vraagt: niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God.*

God spreekt zijn volk niet aan op het feit dat het Zijn volk is, maar op hun mens-zijn. Heel algemeen dus: iedereen die God kent, wordt aangesproken op hoe hij/zij mens is of wil zijn. Zo worden ze opgeroepen op te komen voor zwakken en verdrukten, om eerlijk en oprecht te zijn, om armoede en eenzaamheid te bestrijden, om onrecht dat ze zien gebeuren aan de kaak te stellen en te bestrijden, om vrede te stichten. God wil niet alleen het hart, Hij wil ook het leven van de zijnen: dat zij met en voor Hem leven. Een leven in diep ontzag voor God. Een leven in

liefde tot God. Een leven van gehoorzaamheid. Gehoorzaam aan Gods wil voor het leven.

Samengevat: *Heb de HERE uw God lief met heel uw hart en uw naaste als uzelf.* Heel ons hart, heel ons leven moet op de dienst van God gericht zijn. Liefde tot God moet de motivatie zijn van ons leven, hoe we met God en met mensen omgaan. Hoe we leven uit ontzag en respect voor Hem in deze wereld en met de mensen om ons heen, aan wie we ons uit liefde tot Hem volledig committeren ten dienste van ons gezin, Zijn gemeente en de maatschappij. En waar de HERE God zelf, in Jezus Christus, door de Geest, alles voor ons wordt, ons leven zelfs, daar komen we tot Gods bestemming met ons leven. Dat vraagt om nederigheid: 'Hij moet groter worden, en ik kleiner' (Joh. 3:30). Als we dat van binnenuit kennen, zitten we zelf niet op de troon van ons leven. Pas dan zullen we echt vruchtbaar kunnen worden in recht doen en trouw liefhebben: gerechtigheid te beoefenen. Dat komt dan bijvoorbeeld tot uiting doordat we ons laten aanspreken door de enorme armoede in de wereld, door de welvaart en de rijkdom die daar schril tegen afsteekt, en dat ondanks de kredietcrises.

Dan zeggen we niet: 'Ik kan toch moeilijk de hele wereld op mijn nek nemen'. De HERE God heeft in onze Here Jezus Christus de hele wereld wel op zijn nek genomen. Hij heeft ons mensen in onze nood gezien en die nood fundamenteel aangepakt. We kun-

nen dan niet niets doen! Dan worden we concreet en willen dat laten doorwerken in elk aspect van ons leven ten dienste van Hem en onze behoeftige naaste – dan doen we recht, zoveel als maar mogelijk is op alle terreinen van ons leven. Vroeg of laat heeft dat gevolgen voor de structuren waarin we leven. Op den duur moet dit leiden tot een rechtvaardiger samenleving.

Waar de HERE God zelf, in Jezus Christus, door de Geest, alles voor ons wordt, ons leven zelfs, daar komen we tot Gods bestemming met ons leven.

Bij al dat onrecht dat er in de wereld is, moeten we niet zwijgend toekijken, maar onze mond open doen. Allereerst naar God toe maar ook in de maatschappij en in de politiek. Vanuit onze relatie met God willen wij het recht van de armen en onrechtten beschermen, omdat wij uit het evangelie geleerd hebben hoe God in Jezus Christus het recht van mensen herstelt – daarom hebben we woorden en daden voor de wereld. Volmaakt zal het hier op aarde niet worden, maar nogmaals: we mogen niet niets doen.

9.1.2 Honger naar gerechtigheid, Matth. 5:6

In de Bergrede wordt eens te meer duidelijk dat Bijbels gezien gerechtigheid een levenshouding is, m.n. in Matth. 5:6 blijkt dat zonneklaar. Honger of dorst hebben is niet iets

tijdelijks. Het is het resultaat van een lange neerwaartse spiraal in je voedselvoorziening die ook niet van de ene op de andere dag voorbij is. Het houdt je voortdurend bezig. Zo hoort dat ook met gerechtigheid te zijn, leert de Here Jezus ons.

We onderscheiden vier essentiële en fundamentele aspecten van deze gerechtigheid: *gerechtigheid in relatie met God, met onze naaste, met Gods schepping en met onszelf.*

Wie een van deze vier aspecten uit het oog verliest, doet misschien heel goede dingen in naam van de gerechtigheid, maar die brengen hem niet veel verder dan een soort activisme dat doodmoe maakt. De volgende punten dringen zich op als uitwerking van deze vier aspecten:

1. Ons afhankelijk weten van God Die ons in Christus vrijspreekt en als kinderen aanneemt. Dan zie je Gods gerechtigheid in Christus. Dan willen we in Gods nabijheid leven en Hem dienen. Dan leven we van gerechtigheid en willen we niets liever dan recht doen, trouw liefhebben en ootmoedig wandelen met de Here onze God. Dan ervaren we Gods liefde en delen daarvan uit. Dat geeft geluk, te meer omdat Gods Geest ons daarvan zal verzekeren en dat geluk in ons zal plaatsnemen. Zonder die Geest kan het niet...!
2. De lucht tussen ons en onze naaste is gezuiverd en blijft zuiver. We zetten

ons er voor in dat die zuiverheid tot stand komt. Dat het weer recht en goed komt waar die verhoudingen verstoord zijn (vgl. ook Matth. 5:23). We kunnen ons niet neerleggen bij het feit dat er dagelijks meer dan 850 miljoen mensen met honger naar bed gaan. Dat ruim 105 miljoen kinderen geen basisonderwijs krijgen. Dat wij voor nieuwe sportschoenen ruim € 100 – betalen, maar de eigenlijke maker ervan maar € 0,50 krijgt. Dat is geen recht meer... daarbij wordt de eerlijkheid opgeofferd aan onze welvaart... Wie met zijn naaste verzoend is, leeft om Christus' wil zuiver en transparant met hem verder, en helpt hem als dat nodig is, waar die naaste dan ook woont, dichtbij of ver weg.

3. Er is geen blokkade tussen ons en de schepping. We gaan rechtvaardig en eerlijk met Gods schepping om. Een sterk vervuild stuk land verontrust ons. Uitbuiting en onderdrukking van de aarde en haar hulpbronnen raakt ons dan. Zinloos geweld tegen dieren en planten laten we niet stilzwijgend voorbijgaan. We leven in het besef dat onze Vader in de hemel ons Zijn Schepping in bruikleen geeft om die te beheren als goede rentmeesters aan wie Hij Zijn 'kapitaal' heeft toevertrouwd. Milieuverontreiniging en klimaatverandering zijn dan zaken die ook ons vanuit Gods Woord ter harte gaan. We horen dat

niet in handen van alleen maar actiegroepen e.d. te laten. We weten ons verantwoordelijk voor Gods Schepping en dat maakt ons bereid na te denken over het gebruik van spaarlampen, duurzaam hout, fair trade, eerlijke verdeling van de rijkdom, enz.

4. Tenslotte zijn we ook in het reine gekomen met onszelf. Concreet betekent dit dat we ook ten opzichte van onszelf een oprecht en eerlijk mens zijn, dat we de zonde in onszelf moeten en willen beugelen, zelfs al gaat dat zo nu en dan toch weer mis, de zonde mag bij ons geen plaats meer hebben of krijgen.

Zo zou het moeten zijn! De genoemde vier aspecten horen bij elkaar: ze zijn essentieel en fundamenteel voor het leven uit en beleven van gerechtigheid. Ze kunnen niet zonder elkaar in ons leven van alledag uitgewerkt en verwezenlijkt worden. Ze horen elkaar te versterken en vragen daarbij om voeding vanuit Gods woord en door een actief gebedsleven. Daarbij moet het wel goed tot ons doordringen dat Jezus nooit gezegd heeft: gelukkig de wereldverbeteraars die in hun eentje proberen alle onrecht uit de wereld weg te werken. Hij zei: gelukkig zijn zij die honger en dorst hebben naar gerechtigheid omdat er zoveel onrecht is...! Zij zullen verzadigd worden, genieten van wat genoeg is om van te leven...

9.2 Lijnen naar onze eigen kerken

We hebben met betrekking tot onze eigen kerken nog wel een slag te maken. Onze inspanningen op het gebied van 'gerechtigheid' zijn meestal 'blijven hangen' in persoonlijke gerechtigheid in Christus. Dat is begrijpelijk en misschien zelfs een groot voordeel. Aangezien we in onze kerken ons in het bijzonder bewust zijn van de noodzaak van onze persoonlijke gerechtigheid in Christus en we daaraan ook in prediking, pastoraat en catechese veel aandacht geven, moet het ons niet moeilijk vallen ook aandacht te geven aan de directe persoonlijke consequentie daarvan in ons dagelijkse, maatschappelijke leven. Maar dan moeten we niet de fout

maken om deze sociale gerechtigheid de persoonlijke gerechtigheid te laten overheersen. Dat laatste moet belangrijk blijven. Beide aspecten van gerechtigheid moeten in onze kerken in hun onderlinge (onverbrekelijke) samenhang worden benadrukt. Beide aspecten zijn van groot Bijbels belang en zijn wezenlijk voor het leven uit het geloof in deze wereld.

Christus doet aan ons uit genade en niet uit verdienste gerechtigheid geschieden en daarom zetten wij ons in om gerechtigheid in het leven van alledag te laten gebeuren...

Om die balans te verkrijgen worden dan ook onderstaande opmerkingen gemaakt. Dat is een van de taken die deputaten diaconaat hebben uit te voeren. En deze taak heeft veel urgentie. Het gaat om een wezenskenmerk van de kerk: leven uit het geloof dat Christus voor onze zonden en ongerechtigheden is gestorven en opgestaan. Het spreekt dan voor zich dat het accent op sociale of maatschappelijke gerechtigheid een speerpunt is in ons beleid t.a.v. het steunen van projecten in binnen- en buitenland.

Het betekent ook dat we samenwerking moeten zoeken met andere deputaatschappen, meer nog dan we nu al doen. Als deputaten diaconaat leggen wij het accent op de maatschappelijke gerechtigheid en dragen daarmee als deputaatschap een

specifieke verantwoordelijkheid voor het in balans komen van andere deputaatschappen waar de persoonlijke gerechtigheid mogelijk teveel aandacht heeft gekregen, zoals deputaten zending en deputaten evangelisatie.

Bij al deze dingen is het belangrijk dat we de publiciteit zoeken om het gesprek hierover op gang te brengen. Onderwerpen waarin de kwestie van de balans tussen beide aan de orde komen, zullen we in zekere zin prioriteit moeten geven in onze eigen publicaties, zoals in Doorgeven, de digitale Nieuwsbrief, de zg. 'factsheets' en mogelijk ook 'twitter' en 'facebook' e.d. We zullen erop moeten letten dat in onze publicaties en presentaties de balans tussen beide vormen van gerechtigheid aanwezig en zichtbaar is. Het spreekt voor zich dat deze publiciteit dan vooral gericht is op de diaconen van onze kerken, maar indirect ook op de gemeenten.

Bij dit alles moeten we niet vergeten dat de predikanten in onze kerken een cruciale rol vervullen om de gemeente voor te lichten over met name zulke belangrijke dingen als het zoeken van die balans tussen de persoonlijke en maatschappelijke gerechtigheid. Dat vraagt van ieder mens keuzes te zijn of haar dagelijkse leven. In de opleiding van predikanten zou hieraan ook aandacht moeten worden besteed. Het uitgeven van een serie Bijbelstudies in dit verband zou een idee kunnen zijn. Die Bijbelstudies kunnen gericht zijn op Bijbelgespreksgroepen

en/of kringen, maar ook op jeugdclubs e.d. De samenwerking met de jeugdwerkorganisaties kan hiervoor ingezet worden. Met het oog op de catechese is te denken aan het contact leggen met de verschillende groepen in onze kerken die zich bezig houden met het produceren van catechesemateriaal waarin deze balans wordt weergegeven.

Als kerken in de Nederlandse samenleving zullen wij ook aandacht moeten vragen voor actuele ontwikkelingen die rechtstreeks te maken hebben met maatschappelijke gerechtigheid. Daarbij zouden oproepen tot bezinning over maatschappelijke (on)gerechtigheid in onze

samenleving altijd en direct de bron van die oproep tot bezinning moeten vermelden: de overtuiging dat wij persoonlijk gerechtigheid hebben verkregen door Christus. Op dat vlak worden de persoonlijke keuzes gemaakt. Alleen zo kunnen we de angst om te vervallen in een verlamdend horizontalisme tegengaan: als kerkmensen streven naar maatschappelijk en/of sociale gerechtigheid kan en mag dat alleen maar voortkomen uit dat diepe besef in Christus gerechtvaardigd te zijn om niet! Dat is tegelijk ijkpunt en maatstaf! Waarschijnlijk zullen er nog wel meer mogelijkheden zijn die in de loop van de tijd zich aandienen zodat er op een goede manier lijnen worden getrokken naar onze gemeenten om deze materie van de balans en de praktijk van de persoonlijke en maatschappelijke gerechtigheid onder de aandacht te brengen.

9.3 Lijnen naar andere kerken en hulporganisaties

We mogen hier lijnen trekken naar de samenwerking tussen kerken en particuliere hulporganisaties in het zoeken naar sociale gerechtigheid.

De samenwerking met andere kerken en hulpverlenende instanties hoort de gewoonste zaak van de wereld te zijn om ervoor te zorgen dat sociale gerechtigheid in Bijbelse zin gestalte krijgt. De gemeente van Christus is per definitie een diaconale gemeenschap waarin dat laatste

alle recht van bestaan heeft. En zeker tussen kerken – d.i. diaconale gemeenschappen – blijven woord en daad bij elkaar. Het welbewust een sterke scheiding aanbrengen tussen zending en hulpverlening heeft daarop zelfs een negatief effect.

De kerk staat als een diaconale gemeenschap met zijn verkondiging als voorbeeld van die verkondiging in de gemeenschap en zal dus de sociale gerechtigheid ook willen beleven – ze kan niet anders, wil ze niet vervallen tot een religieuze vereniging.

Daarom kan er - met name als het gaat om de beleving van de eenheid van woord en daad - in de verte ook op een eenvoudige en ongekunstelde wijze worden samengewerkt met organisaties die de sociale gerechtigheid in Bijbelse zin voorstaan, zoals bijv. ZOA, Woord & Daad, TEAR, Red een Kind e.d. Deze organisaties horen dan niet bang te zijn dat onze kerken er verborgen agenda's op nahouden en onder het mom van hulpverlening evangelisatie willen bedrijven. Immers, in de gemeente, waar alle aandacht is voor persoonlijke gerechtigheid door het geloof, is ook de gerechtigheid tussen mensen en de maatschappelijke gerechtigheid een wezenlijk punt. Zo borgen we de eenheid van de Bijbelse gerechtigheid. Dergelijke organisaties mogen we er dan wel op wijzen dat die eenheid er is/hoort te zijn. Met elkaar samenwerken in het kader van Micha-

Nederland, rond o.a. de Michacursus en de Michazondag, is in dat opzicht dan ook vanzelfsprekend.

Omdat kerken met de boodschap van Gods gerechtigheid met al haar facetten in die samenleving staan, kunnen ze met professionele hulpverleningsorganisaties in zee gaan en in liefde streven naar sociale gerechtigheid.

De kerken en kerkleden kunnen vanuit de eredienst, catechese en pastoraat de persoonlijke gerechtigheid door het geloof uitdragen in de maatschappelijke structuren waarbinnen de leden zich bewegen. Dan wordt het gemeentelijke diaconaat christelijke presentie in de samenleving.

9.4 Lijnen naar politiek (en overheden)

In het kader van het 'najagen van gerechtigheid' hoort ook het contact zoeken en onderhouden met de politiek (en overheden). Niet alleen plaatselijk, maar ook regionaal en landelijk – en zelfs in samenwerking met anderen op Europees niveau. Immers hoe verder de kerkelijke opdracht buiten beeld raakt, des te verder is de sociale gerechtigheid verwijderd van de Bijbelse gerechtigheid. De gerechtigheid van het heil verkleurt dan haast vanzelf tot gerechtigheid van de wet wat ze bij de Romeinen ook al was. Gerechtigheid wordt dan opgehangen aan overheids-wetten waaraan voldaan moet worden en aan richtlijnen die met de partner over-

eengekomen worden. Dat hoeft niet meteen fout te gaan. Soms komen die heel dicht in de buurt van Bijbelse richtlijnen. Met Bijbelse wetsbepalingen is ook niets mis, mits ze goed worden verstaan, nl. als uitdrukking van gerechtigheid en liefde. Die gaan voorop. Wetten zijn dienstbaar aan de concretisering daarvan. Dat betekent dat als de sociale gerechtigheid zich van deze Bijbelse richtlijnen verwijderd, de wetten en afspraken eerst komen. Des te verder die afstaan van de Bijbelse noties, des te verder staat de beoogde gerechtigheid af van de Bijbelse gerechtigheid. Het spreekt voor zich dat het bovenstaande consequenties heeft voor zowel de christelijke gemeente als ook voor elk kerklid

en eveneens voor de onderlinge hulp en zorg voor hen die geen helper hebben in binnen- en buitenland. Duidelijke richtlijnen in dat verband zijn niet meteen te geven. Maar dat hierin samenwerking van belang is met andere kerken die dichtbij ons staan, mag duidelijk zijn. Wat betreft onze naasten in het buitenland is internationale samenwerking via bijvoorbeeld Prisma van grote betekenis. Tenslotte: het betekent in elk geval dat er ruimte moet zijn om het christelijk getuigenis in de diaconale presentie ook expliciet te maken. Het betekent niet dat het per definitie altijd aan de orde moet komen. Er moet ruimte zijn om dat, al is het bescheiden, wel te doen.

© 10 Samenvatting

Als we – kerken en kerkleden – spreken over onze gerechtigheid in Christus kunnen we er niet onderuit daarvan in onze persoonlijke en maatschappelijke omstandigheden blijk te geven. De balans in ons eigen denken en geloofsleven vereist dat. Gerechtigheid doen is dat waartoe christenen zijn geroepen in hun dagelijks leven en waartoe Gods Geest hen wil bekwaamen. Praktisch gezien zal het veel moeite kosten om dat in onze kerken goed over te brengen.

De zaak van de Bijbelse gerechtigheid is het waard dat we ons daar volledig voor inzetten: gerechtigheid is immers geworteld in Gods genade. Of om het met onze Heiland te zeggen (zie Matth. 25:31-46):

Gerechtigheid doen betekent eerder:

- wie honger heeft, te eten geven,
- wie dorst heeft, te drinken geven,
- wie asiel zoekt, een dak boven zijn hoofd geven,
- wie geen kleren heeft, kleden,
- wie ziek is of in de gevangenis zit, opzoeken en delen in zijn moeite en pijn... dan tot hen preken. Want vandaag de dag luisteren mensen met hun ogen...

Vragen/gesprekspunten bij Gerechtigheid in veelvoud

1. Waar denkt u zelf het eerste aan bij 'gerechtigheid': aan persoonlijke rechtvaardiging of maatschappelijke gerechtigheid? Helpt hoofdstuk 2 u hierbij in uw denken?
2. Wat leert u van wat de Bijbel zegt over gerechtigheid, zie hoofdstuk 3?
3. Hoe komt 'we zijn allemaal gelijkwaardig in de ogen van God' (hoofdstuk 6) bij u over? Welke betekenis heeft dit voor uw diaconale werk?
4. Bij welke onderdelen van uw diaconale werk speelt maatschappelijke gerechtigheid een rol of zou die een rol moeten spelen?
5. Over de taak naar de overheid (zie hoofdstuk 9.4):
 - a. Ziet u voor uzelf als diaconaal betrokkene hier een taak?
 - b. Heeft u voorbeelden waar dit zou kunnen/moeten? Ook in eigen diaconale werkzaamheden?
 - c. Hebben we (als kerken/diaconieën, deputaten diaconaat) hier een taak, en hoe zouden we die moeten uitvoeren?

*Uw hemel, Heer is niet te hoog
voor wie de aarde ziet -
Gij hebt de mensen op het oog,
hun vreugde, hun verdriet.*

*Vergeef ons, Heer - wij zijn verblind
door trots en eigenwaan;
wij zoeken waar geen weg begint
de hemel in te gaan.*

*Wij roepen U - maar niemand hoort
wat rondom wordt gezegd;
wij hebben ongehoord uw woord
verstoord terzij gelegd.*

*Vergeef ons, Heer - wij zijn verdoofd
door eigen stemgeluid;
de hoogmoed heeR ons hart beroofd
en blijdschap is zijn buit.*

*Heer Jezus, licht en levenswoord,
o geef ons, doof en blind,
een oog dat ziet, een oor dat hoort,
een hart dat U bemint.*

*Uw liefde is een regenboog:
zij zoekt zichzelf niet,
zij heeft de aarde op het oog,
dat die uw hemel ziet!*

A.F. Troost, Zingende Gezegend, lied 312

